

אב [הרחמן]

בלבפדיה עבודת ה' פנימית
בלבבי משכן אבנה

אב

הקב"ה אב - ישראל בנים

אב. זהו מטבע הלשון שאנו אומרים בתפילה בכל השנה כולה: 'אבינו אב הרחמן' (ברכת אהבה רבה). מטבע זה נאמר בכל השנה כולה בכלל, ובירח האיתנים בפרט, שבו אנו חוזרים פעמים רבות בכל יום על מטבע הלשון 'אבינו', שפונים לקב"ה בלשון של אב.

יחס זה, זהו מצד היחס שהקב"ה הוא ה'אב' של ישראל, ולכן אנו נקראים "בְּנֵי אֲתָם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יד א). הוא מצדו נקרא 'אבינו', ואנו מצדנו נקראים 'בניו' של מקום.

יתר על כן, חז"ל אומרים (עי' זוה"ק ויקרא עג ע"א): 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא', ובכל אחד מאלו, נגלה שם תואר אב. יש את תואר שם אב ביחס לבורא יתברך שמו - 'אבינו אב הרחמן', כמו שהוזכר. יש את כח האב המתגלה בתורה הקדושה, שזהו אחד מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן - 'בנין אב'. ויש את מדרגת האב שמתגלה בקומת נפשם של ישראל, אשר היא הנקראת 'האבות הקדושים'. וכדברי הגמ' הידועים במסכת ברכות (טז ע"ב) 'אין קורין אבות אלא לשלושה'.

אם כן, ישנו אב שהוא גילוי של הבורא יתברך שמו - 'אבינו אב הרחמן', ישנו אב מצד התורה הקדושה - 'בנין אב', וישנו אב שמתגלה בקומת נפשם של כנסת ישראל - 'האבות הקדושים'.

שורש של כל דבר - ה'אב' שלו

ובעומק, כל דבר ודבר שקיים בבריאה, יש לו יחס מסוים שהוא אב.

כלומר, בשורש - בורא עולם נקרא 'אב', וכן בתורה הקדושה ישנו 'בנין אב', וכן בהשתלשלות של קומת ישראל יש את ה'אבות' הקדושים, אך בהתפשטות - ההארה של אב מאירה בכל פרט בבריאה.

זהו יסוד התפיסה הנקראת 'בנין אב' בתורה. בנין

אב בתורה עניינו, דבר שמצינו את דינו במקום אחד, למדים ממנו גם למקום אחר. כלומר, הדבר המלמד הוא ה'בנין אב' לשאר המקומות כולם, הוא נהייה האב של כולם.

וכאמור, בעומק יסוד זה נכון לגבי כל מדרגה. כל דבר ודבר שישנו בבריאה, המקום העיקרי שבו הוא מתגלה הוא הנקרא 'בנין אב', ומכוחו, הכח שמתגלה כאן, עתיד להתגלות אף במקומות אחרים (ובמעמקים, הוא כבר קיים בכל דבר ודבר).

זוהי עומק התפיסה הנקראת 'אב', שכל דבר ודבר בבריאה יש לו 'שורש' של מקום גילוי, והשורש של מקום גילוי הוא נקרא ה'אב' שלו, ומכח כך גילוי זה הוא מתפשט למקומות נוספים.

הכלי למדרגת אב - חיפוש השורש בכל דבר

לפיכך, על מנת שנוכל להגיע לגילוי בפועל בקומת נפשנו, למדרגה הנקראת 'אבינו אב הרחמן', למדרגה שהקב"ה הוא אב, אנו צריכים לגעת בגילוי של תפיסת אב שנמצאת בכל דבר ודבר. ואזי, כאשר מצד הכלים תתגלה מדרגת האב, האור - אורו יתברך שמו, שנקרא אב, יוכל לחול בתוך הכלים הללו.

כלומר, ישנה את התפיסה מצד ההרגשה הפשוטה שבלב, שאדם ירגיש שהוא בן של הקב"ה, ואזי הוא מרגיש שהקב"ה הוא אביו, וזהו מכח בן שחש את אביו. אולם, ישנה את התפיסה ההיקפית הגדולה בקומת הנפש, שכללות הנפש נמצאת במדרגה הנקראת אב. ואזי היא הכלי לחוש את מציאות האבהות הגמורה, שהוא יתברך שמו הוא 'אבינו אב הרחמן'. זוהי המדרגה הנקראת 'בנין אב', שעניינה הוא לגלות את מדרגת האב הנמצא בכל דבר ודבר. ומכוחה להכיר את האב השורשי הגמור - אבינו אב הרחמן.

נתבונן להבין זאת יותר.

המדרגה הנקראת 'אב' בכללות, הינה השורש הפרטי של כל דבר. כאשר אנו מתבוננים בכל דבר איה מקורו ושורשו, זהו חיפוש של האב הנמצא בכל דבר. כהגדרה כוללת, העבודה היא לחפש את 'אבינו', שזוהי עבודה לחפש ישירות את 'אבינו

מצד כך, גדר הדבר שהאבות נקראים 'אבות' ונקראים 'ישרים', אינם שני הגדרות נבדלות אחת מרעותה. אלא, האבות נקראים ישרים מחמת שהאבות שבהם היא ישרה. זוהי ההגדרה שהאבות נקראים ישרים.

כלומר, יש אבהות שבאה בדרך ישרה, ויש אבהות שבאה בדרך עקלתון^א. האבהות שבאבות מהי - אבהות הבאה בדרך ישרה. אברהם הוליד את יצחק, ויצחק הוליד את יעקב, 'אורח מישר'^ב, "עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יֵשָׁר" (קהלת ז כט). זהו כח ה'אורח מישר' של האבהות. ובפרטות זה נתגלה בעיקר אצל יעקב, הנקרא "ישראל", ישר-אל, ונקרא "ישורון", ישר-וון, כמ"ש חז"ל.

ובעומק, לעומת זאת, ישמעאל שנולד מאברהם, ועשו שנולד מיצחק, זוהי איננה אבהות בדרך ישרה, אלא זו אבהות בדרך עקלתון. ישמעאל נוטה לצד ימין, ועשיו נוטה לצד שמאל, זו איננה דרך ישרה, אלא דרך עקלתון.

הדוגמא הברורה לאבהות הבאה בדרך עקלתון, זהו מעשיו של לוט בסדום, שבא על בנותיו, ומכח כך נולדו עמון ומואב. זהו שבנותיו אמרו: "נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ יֵין וגו' ונִתְּנָה מֵאֲבִינוּ זָרַע" (בראשית יט לב), על מנת שיהיה המשך של מציאות קיום לעולם. כלומר, זוהי אבהות שבאה בדרך עקלתון, מכח "נִשְׁקָה אֶת אֲבִינוּ יֵין", ולא באורח מישר. ובפרטות, עצם הביאה על בנותיו, הינה דרך עקלתון.

אם כן, נתבארו שני דרכים כיצד מהות האב מתגלה. ישנו אב המתגלה באורח מישר, וישנו אב המתגלה באורח עקלתון. האבות הקדושים, כמו שהוזכר, נקראים "אבות" ונקראים "ישרים", וזוהי אבהות המתגלה באורח מישר. וכנגד כך, ישנה אבהות המתגלה באורח עקלתון.

שני הכוחות הללו, קיימים בנפש, וכמו שנסביר להלן בס"ד.

אבות הטומאות ואבות נזיקין - אורח עקלתון

נתחיל בביאור החלק הראשון - אבהות הבאה בדרך

שבשמים'. אך בבירור יותר, כיוון שהבריאה בנויה באופן של השתלשלות, על מנת לגעת בשורש ההשתלשלות, נצרך למצוא כח זה בכל הקומה כולה, על מנת לגלותו בגילוי שלם, ועל ידי כן להגיע לשורש הכח. ומצד כך, עבודת האדם על מנת לגלות את המדרגה הנקראת 'אב', הינה לחפש בכל דבר את מקורו ושורשו. מי שיחפש בכל דבר את מקורו ושורשו - הוא הבונה בנפשו את הכלי הנקרא 'אב'.

ואם כן, כאשר האדם יחפש בכל דבר את מקורו ושורשו, הוא יגיע לבסוף לשורש העליון של הכל - אבינו אב הרחמן, הוא יתברך שמו ואין בלתו, כי הוא בנה 'כלי של אב' בנפשו שלתוכו יאיר אור האב הגמור (וזאת מלבד שעצם החיפוש של שורש כל דבר, בהכרח יביאוהו לשורש השורשים - הוא ית' שמו, ואכמ"ל).

לפיכך, עבודת נפשו של האדם, לחפש בכל דבר ודבר את כח האב שבתוכו כשלעצמו, וכן לחפש בכל דבר מהו האב שלו. ביחסיות מסוימת הדבר הזה הוא אב לאחרים, וביחסיות מסוימת הוא תולדה של אחרים, ועבודתינו היא לחפש את האב שלו.

אבהות באורח מישר ובאורח עקלתון

כעת, נבאר את הדברים בהבנה רחבה יותר.

בכללות, ישנם שלושה סוגי 'אבות' שנאמרו בדיני תורה, כמו שמוזכר בתחלת בבא קמא (ב ע"א): א. אבות נזיקין, ב. אבות הטומאה, ג. אבות מלאכות של שבת. בנוסף לכך, ישנה את מדרגת ג' האבות הקדושים, 'אין קורין אבות אלא לשלושה', כפי שהוזכר בתחילה.

נתבונן להבין מהו חילוק המהויות של האבות הללו, ולפי זה נבין מהי עומק עבודת האדם.

האבות הקדושים, שנקראים 'אבות', יש להם גם תוארים נוספים. שם נוסף בו הם נקראים הוא - "יִשְׂרָיִם". כמו שאמר בלעם: "תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָיִם וְתִהְיֶי אַחֲרֵיתִי כְּמֵהוּ" (במדבר כג י), ואמרו חז"ל (ע"ז כה ע"א) מי הם אלו הנקראים "יִשְׂרָיִם" - האבות הקדושים. עוד אמרו חז"ל (שם), שגם ספר בראשית, אחד משמותיו הוא "ספר הישר", שבו כתובים מעשיהם של האבות הנקראים "יִשְׂרָיִם".

א עי' חגיגה כ ע"ב, ב"ק כח ע"א, ועוד.
ב עי' זוה"ק פקודי רנח ע"ב: "זכאין אינון צדיקא דנטלי אורח מישר" וכו'.

עקלתון.

כאשר איבד את ה"אורח מישר", הוא קולל בקללת "בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה" (בראשית ג'ז), שהוא צריך לעבוד את האדמה, ועבודתה היא מכח אורח עקלתון.

אולם, כשהקב"ה ברא את עולמו ע"י ל"ט מלאכות, כדברי רבותינו של"ט המלאכות של שבת הם שורש המלאכות שנבראו בהם שמים וארץ, הוא גילה פעולה שמציאותה היא "אורח מישר" - "עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יֵשָׁר".

ואם כן, ל"ט המלאכות מעשי האדם, אלו הם ל"ט מלאכות שמשתייכים יותר לטומאה ולנזיקין, מחמת שהם בדרך עקלתון. לעומת כך, המלאכות שהקב"ה עשה, אלו הם מלאכות של 'אורח מישר'.

ובדרך רמז, טומאה, מלאכות ונזיקין הם ר"ת טמן. כלומר, אב ב'דרך מישר', זהו אב גלוי. אב ב'דרך עקלתון', זהו אב מכוסה, נעלם. האבות הללו - טומאה, נזיקין, ול"ט מלאכות, הגדרתם אבהות טמונה, היא איננה נגלית, אלא היא נמצאת בהעלם.

ישראל - אב באורח מישר, אומות העולם - אב בדרך עקלתון

הגר"א אומר, שעם ישראל משתייך לבורא במדרגת 'אב', ויש לו שורש של גילוי של אב. לעומת זאת, אומות העולם, עיקר יחוסם הוא אחר האם. ולכן הם נאסרו בעריות שמכח קורבה של אם, ולא בעריות מכח קורבה של אב. (אולם ביחס לאומה, הלך בעכו"ם אחר האב, וכישראל אחר האם, והוא דבר והיפוכו, ואכמ"ל).

נמצא, שמציאות האב מתגלה יותר בישראל, ונעלמת יותר באומות העולם. עיקר גילוי אומות העולם הוא במדרגת ה"אם" שבהם, ולא במדרגת ה'אב'. ומבאר הגר"א הטעם לכך, מפני שהעצמות ניתנות מן האב (כמבואר בנדה), ומכח כך האדם קם בתחיית המתים, וזה נגלה בישראל. לעומת כך, אומות העולם שאינם קמים בתחיית המתים, כל זאת מפני שאין להם את העצמות שמתגלית מכח האב.

אם כן, כפי שעולה מדברי הגר"א, עצם התפיסה שנקראת אב שייכת בישראל יותר מאומות העולם. ומצד כך, מדרגת האב העליון - ב"אורח מישר",

כפי שהוזכר, ישנם כמה סוגי אבות בדיני תורה, שנים מהם - אלו אבות הטומאה, ואבות נזיקין. האבות הללו, אינם אבות המגיעות באורח מישר, אלא הם אבות המגיעות באורח עקלתון. בדרך רמז, נזיקין - נ', טומאה - ט', עלה בידינו ר"ת נ' ט'. נ' ט' זהו השורש של נטה, נטיות, דבר הנוטה לצדדים, שאינו הולך באורח מישר אלא באורח עקלתון, שהיותו ותולדתו נזיקין וטומאה.

טומאה גמורה - "קטלא כולא", זהו מת, והוא הנקרא "אבי אבות הטומאה". למטה מכך, זהו "קטלא פלגא", והוא הנקרא נזיקין.

כפי שמונה הגמ' שם, לכל אחד מהאבות - ישנם תולדות, "אבות מכלל דאיכא תולדות". והתולדות שנולדות מהאבות הללו, נולדות ומתגלות באורח שאינו מישר, אלא באורח עקלתון. כיוון שאבות הטומאה ואבות נזיקין הינם אבות שאינם מתגלים בצורת ה"מישר" שבהם אלא מתגלים בצורת ה"עקלתון", כמו שנתבאר, לכך גם תולדותיהם, שורש ואופן תולדותם ולאחר מכן עצם היותם הינו בצורה של "עקלתון".

(והנה, שורש העקלתון תחילתו בעיגול שנוטה תנועתו לצד ועי"ז נעשה צורה שווה של תנועה לצד ומושלם היקף העיגול. וכן מתגלה בקו בצורת אלכסון שנוטה לצד, אולם גם בזה זוהי תנועה שווה של נטיה אלכסונית. אולם לתת מתגלה תנועה עם נטייה לצדדיו ללא סדר שווה, וזהו תנועת עקלתון. והדברים רחבים, ואכמ"ל).

ל"ט מלאכות - אורח מישר מצד הקב"ה, דרך עקלתון מצד האדם

יתר על כן, כפי שהוזכר, ישנם את אבות המלאכות של שבת קודש.

יש את המלאכה שהאדם עושה ביום חול - ל"ט מלאכות, ויש את המלאכות שהקב"ה עשה בבריאתו את העולם. מצד המלאכות שהאדם עושה ביום חול, שאלו הם ל"ט המלאכות, כגון חורש, זורע, קוצר ושאר כל המלאכות כולם, אלו הם מלאכות הבאות באורח עקלתון. שהרי אדם הראשון לאחר החטא

(תהלים קו ל), ש"עשה פלילות", שהוא מלשון של פלפול, דרך ויכוח. ואופן נוסף שהאדם פונה אליו ית' שמו, זהו פנייה ממקום מדרגת התמימות שבנפשו.

כאשר האדם פונה לקב"ה באופן של "וַיִּפְלֹל", "עשה פלילות עם קונו", על אף שבוודאי הקב"ה שומע תפילת כל פה, אך הוא פונה לאב שמתגלה ב"אורח עקלתון", ולא ב"אורח מישר". זהו המקום שממנו הוא פונה במעמקי נפשו אליו יתברך שמו.

דוגמא לכך שמבוארת בדברי רבותינו היא, כאשר האדם מבקש בתפלה חיים ומבקש פרנסה, מה צריכה להיות עיקר בקשתו - על חיים או על פרנסה. כפשוטו, חיים קודמים לפרנסה. אך אחד מרבותינו הסביר זאת באופן נוסף, על פי דברי חז"ל (ע"י תענית ח ע"ב): "מאן דיהיב חיי יהיב מזוני", אם נבקש חיים, כלול בזה גם פרנסה. זו דוגמא לתפילה שבאה בדרך עקלתון, בדרך של חשבון, האדם מחשב את הדברים. מדרגה זו נקראת בלשון חז"ל (שבת קיח ע"ב) "עיון תפילה", שהאדם מעיין בתפילתו אם היא נתקבלה, אם לאו.

בכל הדוגמאות מעין אלו, הגדרת הדבר היא, שהאדם פונה לבורא עולם מתוך 'חשבון', באופן של דרך עקלתון. עד כדי כך שמבואר בדברי רבותינו, שפעמים, כביכול, כאשר שערי שמים נסתתמו, צריך ללכת בדרך עקלתון על מנת למצוא פתח ראוי להכניס את תפילותיו. כפי שמצינו במנשה שחתר לו הקב"ה חתירה תחת כסא כבודו והחזירו בתשובה, מעין כך, כאשר שערי תפלה נעולים, עדיין ישנו אופן למצוא פתח לתפלה שתעבור בדרך עקלתון - "פתח לנו שער בעת נעילת שער" (תפלת נעילה).

בדרך תפלה זו, אפילו אם האדם יזכה לקבל את השפע שהוא ביקש, אך מקור השפע שהוא קיבל הינו מהקשר לקב"ה באורח עקלתון. משם באה הפניה בנפש, משם באה הבקשה, ולכן גם השפע שהוא עתיד לקבל יתקבל באורח עקלתון, ולא באורח מישר.

זוהי הבחינה של 'הטיה', הקיימת בחיבור זכר ונקבה, כמבואר בגמ' בכתובות (י ע"א) לגבי בתולה שלא מצא לה בתולים, שפעמים הסיבה היא מחמת

שייכת בישראל, אך אצל אומות העולם מתגלה האב ב"דרך עקלתון" - אבות נזיקין, ואבות של טומאה, ואבות של מלאכה בבחינה התחתונה של מלאכת כפים. זהו ההבדל העצמי בין מדרגתם של ישראל למדרגתם של אומות העולם.

עולם הזה - אבהות טמונה

כשאנחנו נמצאים כאן בהאי עלמא, עיקר כח האב הינה מציאות טמונה, כמו שהוזכר.

כאשר האדם נולד, הוא שייך באופן הניכר לעין כל - לאמו, שהיא היולדת אותו. הכח מהאב, נמצא באיתכסיא, בהעלם, כלשון הקרא: "וְהִלֵּלָה אִמֶּר הָרָה גִּבֹּר" (איוב ג ג), ואמרו חז"ל (נדה טז ע"ב): "לילה ניתן להריון, יום לא ניתן להריון", מציאות הולד היא באיתכסיא, בהעלם. והוא משתייך לאב רק מדין רוב בעילות הלך אחר הבעל.

ולכן, בעומק הנפש, האדם לא חש את האב - הקב"ה, בהתגלות. וזהו עומק ההעלם והקושי לומר לקב"ה "אבא", "אב", באופן חושי. זה נמצא טמון, באיתכסיא, זה לא נמצא בהתגלות.

אך בעשרת ימי תשובה, שעליהם כתיב (כמ"ש בראש השנה יח ע"א): "דִּרְשׁוּ ה' בְּהַמָּצְאוֹ קִרְאֵהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב" (ישעיהו נה ו), ואנחנו קוראים לקב"ה בימים הללו בעיקר בשני התארים: "אבינו - מלכנו", בימים הללו הוא לא טמון, אלא הוא בבחינת "בְּהַמָּצְאוֹ" בבחינת "קְרוֹב", ואזי מתגלה הכח הפנימי בנפש של האב, שהוא האורח מישר.

שתי פנים של פניה להקב"ה - אורח מישר ודרך עקלתון

נבין את הדברים ביתר עומק, ע"י התבוננות בסדר כוחות הנפש של האדם, מהו היחסיות שלנו אליו יתברך שמו מכח שם התואר 'אב'.

בפניית האדם למדרגת האב - הקב"ה, ישנם שני עומקים באיזה פנים האדם פונה.

אופן אחד שהאדם פונה לבורא ית' שמו, הינו במדרגת תפילה הנקראת "עשה פלילות עם קונו", וכדרשת חז"ל (סנהדרין מד ע"א) על הפסוק "וַיִּפְלֹל"

למינים], כמו שאומרים חז"ל (ב"ר ח), וכן ע"י אמירה זו נעשה "גופו" של אדם.

ובהרחבה יותר, יצירתו של האדם מורכבת מכל הקצוות. ישנו את המעשה שביצירת אדם, שעליו נאמר: "נַעֲשֶׂה אָדָם", וכן: "וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה" (שם ב ז). ישנו את הדיבור שביצירת האדם, שעליו נאמר: "וַיֹּאמֶר". וישנה את המחשבה - נשמה, שעליה נאמר: "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נֶשְׁמַת חַיִּים". אלו הם כל הקצוות: האמירה באמצע, העשיה - הקצה התחתון, "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נֶשְׁמַת חַיִּים" - הקצה העליון.

וביחס לקצה העליון, ידועים דברי חז"ל (עי' זוה"ק בראשית כז ע"א): "מֵאֵן דִּנְפַח מִתּוֹכוֹ נִפְחָה", "מִדִּילִיה נִפְחָה", מתוכיות עצמו הוא נופח כביכול. ובזה, שונה יצירת האדם מכל שאר הברואים. כל שאר הברואים נבראו ממציאות של הרכבה, שזהו מהות המאמרות - דיבור, וכל דיבור עניינו אותיות המורכבות זה עם זה, משא"כ הנפיחה, היא כח אחד פשוט.

בדברי רבותינו מבואר, שגילוי נפיחה זו מתגלה בראש השנה - יום בריאת האדם. בר"ה ישנה מצוה "לשמוע קול שופר", מהו החילוק בין הדיבור, לבין הקול, שמתגלה בקול שופר. בדיבור, האדם מדבר ע"י הרכבה של אותיות. לעומת כך, כאשר האדם תוקע בשופר, זהו קול פשוט שבא מכח שהוא 'נופח' בפיו, ועי"ז הוא דבק ב"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נֶשְׁמַת חַיִּים". זוהי הדביקות בה האדם דבק בשעת תקיעת השופר - דביקות בשורש היצירה של האדם.

כמו כן, ביחס לענייננו, באב, מונחים שני החלקים הללו. הב' שבאב, שייך להרכבה, ל"בראשית", להרכבת האותיות. והרכבת האותיות עניינה - מאמר פיו יתברך שמו. זהו השורש התחתון של יצירת האדם. אך השורש העליון, שאליו שייך הא' שבאב, זהו בריאת האדם מכח ה"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נֶשְׁמַת חַיִּים", הוא נברא כביכול מנפיחת פיו יתברך שמו, וזוהי כבר איננה הרכבה (בערכין לנבראים, שהרי פשוט לג-מרי זהו רק הוא יתברך שמו שהינו "פשוט בתכלית הפשיטות"), הנפיחה הינה כביכול מידה מסוימת של פשיטות בערך להרכבה של הדיבור.

זהו שורש יצירת האדם.

שחוששים 'שמא היטה'. כלומר, שיכול להיות חיבור שמגיע ממקום ובצורה של הטיה. זהו הנ' ט' מלשון נטיה כמו שהוזכר - ר"ת נזיקין וטומאה. זוהי האבהות שמתגלה מצד הקלקול.

אולם, האופן הפנימי, שזוהי מדרגת האב האמיתית, הינה באופן שהאדם פונה אליו יתברך שמו בפשיטות ותמימות. זוהי תפלה באורח מישר, וכן השפע שיקבל הוא באורח מישר.

א' שבאב אורח מישר - ב' שבאב דרך עקלתון

בדקות, שני האותיות של המילה 'אב', מרכיבים את שני החלקים שהוזכרו. יש את הא' שבאב ויש את הב' שבאב. הא' שבאב הוא ה'אחד', הוא ה'אורח מישר'. 'אחד' מצד עצם מהותו, צורת התפשטותו לעולם הינה באורח מישר. לעומת זאת, הב' שבאב הוא ה'שנים', והרי כל שנים סותרים זה את זה, וממילא, הם פונים לצדדים, ומצד כך האדם פונה לבורא עולם כביכול ממקום של 'אורח עקלתון', ולא ממקום של 'אורח מישר'.

נמצא, שה'אב' עצמו גונז בקרבו את שני החלקים הללו - את החלק שמתגלה מצד מדריגת הבריאה, ה-ב', "בראשית". ואת החלק שמתגלה מצד מדרגת התורה שקדמה לבריאה - ה-א', אשר מתגלה בא' של "אֱנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ ב).

שורש יצירת האדם - נפיחה, שאר הנבראים - דיבור

בשורש יצירת האדם, כאשר הקב"ה בראו, צורת בריאתו הייתה באופן שונה משאר כל הנבראים. אמנם היו כמה שינויים, אך שינוי אחד יסודי הוא, שכל הנבראים כולם נבראו בעשרה "מאמרות", ובריאת האדם נעשתה מכח ה"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נֶשְׁמַת חַיִּים" (בראשית ב ז), שעל שמה הוא נקרא "אדם".

ועל אף שבבריאת האדם הייתה מידה מסוימת של 'מאמר', כלשון הפסוק: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ" (שם א כו), אך זה איננו המאמר שבו נברא האדם בשלמות, כשאר המאמרות שבהם נאמר "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים", אלא אמירה זו עניינה שבה 'נתייעץ הקב"ה עם המלאכים' [ומכאן פתחון פה

יצירת האדם ע"י אביו ואמו - אורח עקלתון

בן הנולד לאביו, מגיע מעצמיותו של האב. במדרגה החיצונית של אב ובן, הבן מגיע מהטיפה שבמח אביו. אך כביכול אצל בורא עולם בבריאתו את האדם, הוא בראו ממדרגה יותר גבוהה, מדרגת "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים", ואנו בני של הקב"ה מכח אותה נפחה כביכול. לעומת הטיפה שנמצאת במח, שזוהי מציאות ויחס של חלקים, טיפה מלשון טף, דבר קטן, חלק (כי כל דבר קטן אין לו קיום לעצמו אלא בהיותו נדבק לדבר גדול, לכלל. ולכך קטן תלוי באביו ואמו, והבן).

זוהי כל צורת היצירה - זכר ונקבה - הרכבה, וזוהי הצורה שמכוחה האדם נולד. ומצד כך, המקור של האדם הוא "אורח עקלתון", שהרי על זה נאמר "הֵן בְּעוֹן חוֹלְלֵתִי וּבְחֻטָּא יִחְמַתְנִי אִמִּי" (תהלים נא ז). ולכן אמרו על מצות כיבוד אב ואם (קידושין לא ע"ב) 'אשרי מי שלא חמאן', אשרי מי שלא ראם, כיוון שזו מצוה שקשה לקיימה. ומדוע קשה לקיימה - כיוון שבשורש היצירה, מן העליון לתחתון, האדם נולד בדרך עקלתון כפי שהוזכר, ולכן גם שורש המצוה של כיבוד אב שמגיעה בחזרה מן התחתון לעליון, מן הבן לאביו, פנייתו של הבן לאביו איננה באורח מישר אלא באורח עקלתון, לכן קשה לקיימה, ולכן 'אשרי מי שלא חמאן'.

מעתה, כשאנו פונים אליו ית' שמו במדרגת "אביו", אפשר לפנות במדרגה התחתונה של האורח עקלתון כנ"ל, אך מצידו ית' שמו לא נאמר ח"ו "הֵן בְּעוֹן חוֹלְלֵתִי וּבְחֻטָּא יִחְמַתְנִי אִמִּי", אלא מתגלה שם המדרגה הפנימית של ה"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים", ומצד כך הוא לא נברא כביכול מזכר ונקבה, הרכבה, "עֶזְרָא בְּנִגְדּוֹ" (בראשית ב יח), סתירה, "אורח עקלתון", "בא עליה בהטיה", וכן כל ההקבלות האמורות בכך, אלא הוא נברא באופן של "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים". בורא עולם כביכול ברא את האדם ממקום פשוט, ממקום של נפיתה.

ומצד כך, ישנו הבדל עצום בין "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ" (שמות כ יב), ל"כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ" שהוא הקב"ה. ב"כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ", כאשר האדם מכבד את

עיקר הפניה לבורא - ממקום הנפיתה הפנימית

לפיכך, ממקור זה שממנו נברא האדם, מנפיתה זו - עליו לפנות לבוראו. בברכות השחר אנו אומרים: "אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה", אך עיקר הגילוי הוא: "אתה נפחתה בי", זוהי הנפיתה שהקב"ה נפח באדם ובראו. ומצד כך, מהמקום שבורא עולם ברא את האדם, ממנו צריך האדם בחזרה לחזור ולפנות לבורא.

במיתת האדם, בשעה שהנשמה יוצאת, קרוי הדבר שהאדם נופח את נשמתו. זוהי הנפיתה שמתגלה באחרית, כאשר האדם מחזיר את הנשמה לבוראו. אך גם כאשר האדם חי באופן הנכון, הוא פונה לבורא עולם מכח נפיתה זו, ועל ידי כן מחזיר את הנפיתה בחזרה אליו. זוהי הפניה לקב"ה באורח מישר, כי הנפיתה כוחה ישר.

לעומת כך, אם האדם פונה לבורא עולם רק מכח הדיבור, אזי הוא פונה מכח ההרכבה, ובמידת מה זהו הכח בנפש שנקרא "אורח עקלתון", ונמצא שפנייתו לקב"ה הינה בבחינת "אורח עקלתון".

חז"ל דורשים (ב"ר יד ט) על הפסוק: "כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהִלָּה יִהְיֶה" (תהלים קנ ו), שהאדם פונה בהילול לקב"ה על כל נשימה ונשימה. וכפשוטו כוונת הדברים היא, שהאדם נושם, ולאחר מכן הוא מודה לבורא עולם. אך בעומק, בכל נשימה ונשימה שהאדם נושם, הוא מקבל את ה"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים", ולאחר מכן, כאשר הוא פולט נשימה זו בחזרה, זוהי פנייתו לבורא עולם, פנייה של הלול ותפלה - "על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה".

כאשר האדם פונה לאביו ואמו, הוא פונה אליהם ממקום של הרכבה, וזאת מפני שיצירתם אותו הינה ממקום של הרכבה. אולם, עומק פנייתם השלמה של ישראל אליו יתברך שמו במדרגת "אביו אב הרחמן", זוהי פנייה ממקום הנשימה הפנימית שנמצאת בפנימיות האדם. זוהי מדרגת האב שעם ישראל זכו לה, שהקב"ה נקרא אב של ישראל, מכח נפיתה פיו של הקב"ה, "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו", "אף" ר"ת - אב פשוט.

ג. כמ"ש בזה"ק (שמות יתרו צ"א): "כבד את אביו, דא קודשא בריך הוא".

למציאות של נפיחה זו.

קריאת "אבא" של פשיטות כתינוק

פנימיות זו שנתבארה, היא הנגלית אצל התינוק. כאשר התינוק פועל פעולות, כח הפעולה שלו חלש מחמת חולשת גופו, ולכך תמיד הוא מתנשף ומתנשף. ועומק הדבר הוא, מחמת שהוא עדיין קרוב למדרגת הנפיחה. וכמו כן התינוק הוא בבחינת "כְּגִמְלָה עָלֵי אִמּוֹ" (תהלים קלא ב), וכאשר הוא רוצה דבר, הוא אינו יודע לדבר בכדי לבקשו, ולכן הוא משמיע לצורך כך את קולו, וכדברי רבותינו, ש"לשמוע קול שופר" זהו בבחינת תינוק.

אם האדם נמצא במדרגה זו - מדרגת התינוק, "כְּגִמְלָה עָלֵי אִמּוֹ", וכך הוא פונה לבורא עולם, אזי האופן שהוא פונה אליו הוא באמת באופן של "אבא". ה"אבא" הזה שהוא פונה אליו הוא לא "אבא" של הרכבה, אלא זהו "אבא" של פשיטות.

מדרגת היום אצל הקב"ה - אחד פשוט

כמו כן, זוהי מהות "יומו של הקב"ה", שמתגלה ביום הכיפורים. כדברי חז"ל (תנא"ר א, הובא ברש"י) על הפסוק (תהלים קלט טז): "יָמִים יֵצְרוּ וְלֹא יָלוּ אֶחָד פָּהֶם", זהו יום הכיפורים שהוא יומו של הקב"ה. מצידנו יש הרבה יותר מיום אחד, כיוון שמדרגת היום אצלנו הוא במדרגת הרכבה. לעומת כך, אצל בורא עולם הכל הוא אחד, הכל הוא פשוט. ואין כוונת הדבר שיום הכיפורים הוא "יום אחד" ששייך לבורא עולם, והיינו היום היחיד מכלל הימים ששייך לבורא עולם, אלא שבמדרגת בורא עולם כביכול, מדרגת היום הוא יום אחד פשוט.

וכבר אמרו חז"ל בשלהי תענית (כו ע"ב): "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין", וכן אנו נוהגים לילך ביוה"כ בבגדי לבן, והיינו משום שלבן הוא תפיסת הפשיטות. ולכן ביום זה אנו פונים לבורא עולם מלובשים בבגדי לבן - ממדרגת הפשיטות.

אביו ואת אמו, זהו כבוד שבא בדרך עקלתון, לכן יש בו קושי עצום (אמנם יש לו שכר אם הוא כיבד אותם בכך שהוא זוכה לאריכות ימים, "ליום שכולו ארוך", "לאורח מישר", אבל זאת מפני הכיבוד של ה"כְּבֹד אֶת אָבִיךָ" שמכבדים את הבורא עולם, וזאת מפני ששורש כבוד אב ואם הוא מכח כבוד ה', ובכל כבוד אב ואם גנוז כבוד ה' כמ"ש רבותינו, ודו"ק), לעומת כך, הפניה שאנחנו פונים לבורא עולם מהמעמקים הינה ממקום של "וַיִּפָּח בְּאָפִיו נְשִׁמַת חַיִּים", ממקום של הפשיטות.

לומר לה' "אבא" ממקום הנפיחה

זהו המקום העמוק בנפש שמשם אנו צריכים לפנות אליו ית' שמו. יש את הפניה מהמקום החיצוני של ההרכבה, שהוא ה'אורח עקלתון', שמשם הצורה הגלויה יותר בנפש, שהיא שייכת לאומות העולם. ועלינו לצאת מהפניה מכח המקום החיצוני בלבד, ולהיכנס למעמקי הנפש, למקום הפנימי שהאדם פונה אליו ית' שמו, והוא אומר "אבינו", "אב", "אבא", הוא פונה אליו באופן שהוא מגלה את עומק הפשיטות שנמצאת בנפשו, ומשם הוא פונה לאבא.

אם האדם לא זוכה לכך, אזי פנייתו לבורא עולם בדרך עקלתון, מסתירה את הפניה הפנימית של האורח מישר, ומתלבשת בתפיסה הגשמית של אבא בלבד, וזוהי מציאות שמסתרת ומעלימה. כמובן, מצד אחד האב הוא גילוי של בורא עולם, אבל מצד שני הוא הופך להיות עומק הכיסוי שמסתיר את המציאות הפנימית של האורח הפשוט שמתגלה בנפשו של האדם.

אולם, ככל שהאדם דבק ב"וַיִּפָּח בְּאָפִיו נְשִׁמַת חַיִּים", עי"ז הוא דבק במדרגה ש'על כל נשימה ונשימה' הוא מודה לבורא עולם. כלומר, הוא לא מודה לבורא עולם רק על כך שהוא מחיה אותו בכל נשימה ונשימה, ולא רק על כך שהוא נברא במאמר פיו ית', אלא הוא מודה על כך שהוא נברא מה"וַיִּפָּח", מהשורש הפנימי. על זה נאמר "על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה" דייקא, על נפיחת הנשמה הוא מודה, על כך שהוא נברא מאותה נפיחה פנימית.

וככל שהוא מודה יותר על נפיחה זו, הוא מתחבר אליה יותר עמוק, ושורש תנועות נפשו נהפכת

יתברך שמו, ומשם משתלשל כל השפע, שאינו אלא 'כלי' להעמיק את הדביקות הזו, ולהגיע לתכלית השלימה של "קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב" (תהלים עג כח), "נִכַּח פָּנָי ה'" (איכה ב יט), הידבקות בו יתברך שמו, התכללות בו יתברך שמו.

סיכום

◆ נתבאר גילוי אב בקב"ה אורייתא וישראל, ועל מנת לגלות זאת נצרך לגלות מדרגת אב בכל פרט ופרט.

◆ וכן נתבאר שני מהלכים שורשיים בגילוי מהות אב, אב באורח מישר, ואב באורח עקלתון. וכל עבודתנו לצאת מאורח עקלתון לאורח מישר.

◆ גילוי ג' הבחנות של אב, א. הקב"ה נקרא אב. ב. בתוה"ק נגלה "בנין אב". ג. בישראל, נגלה ג' אבות, אברהם יצחק ויעקב.

◆ "זה לעומת זה עשה אלקים", בקלקול נגלה אבות נזיקין ואבות הטומאה. אב דקדושה באורח מישר, אב דקלקול באורח עקלתון.

◆ על מנת לגלות את ה"אב" השלם, יש לגלות בכל פרט ופרט את בחינת האב שבו בפרטות, ועי"ז נבנה כלי שלם לגילוי האב השלם, הוא ית"ש אבינו אב הרחמן.

◆ ל"ט אבות מלאכות שנאסרנו לעשותם בשבת קודש, אלו ל"ט מלאכות שעל ידם ברא הקב"ה את עולמו בששת ימי המעשה, ופעלם באורח מישר, ואנו לאחר חטא אדה"ר עושים זאת באורח עקלתון.

◆ עצם מדרגתם של ישראל - אורח מישר, לעומת כך עצם מדרגתם של אומות העולם - אורח עקלתון.

◆ ישנה תפלה שמקורה באורח עקלתון, והיא תפלה בבחינת "פילול". וישנה תפלה שמקורה באורח מישר, והיא תפלה שבאה מפשיטות ותמימות נפשו של אדם.

◆ ביצירת האדם ישנם ב' חלקים, דיבור ונפחת פיו כביכול. הדיבור שמהותו הרכבת אותיות, הוא שורש לדרך עקלתון, ולכן ניתן להרכיבם בדרכים רבות. לעומת כך הנפחה, הוא שורש לאורח מישר, נפחה ביושר, ומכוחה בעיקר עליו לפנות לקב"ה בתפלה והלול. וזו הפניה השלמה של ישראל לקב"ה.

◆ בעשו מתגלה חיבור לאביו יצחק בדרך עקלתון, לעומת כך ביעקב, מתגלה חיבור לאביו בדרך יושר.

אב דעשו דרך עקלתון - אב דיעקב איש תם

שני המדרגות שנתבארו, נתגלו גם אצל יעקב ועשו, ביחס לאביהם - יצחק.

עשו אמר: "יָקָם אָבִי וְיֹאכַל מִצֵּיד בְּנוֹ" (בראשית כז לא), כלומר, אצל עשו האבא בא באופן של עקלתון, מן הצדדים, זהו ציד, מלשון צד. כיוון שהוא בא מן הצדדים, לכן הוא מביא מן הצדדים.

אולם, ביום הכיפורים, יעקב אבינו פורש מעשיו, כדברי חז"ל על הפסוק: "שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל". ובזוה"ק אמרו שעל שעה זו נאמר אצל יעקב: "ויעקב הלך לדרכו", ואצל עשיו נאמר "וישב וגו' לדרכו שעירה", הם נפרדים זה מזה. במה הם נפרדים זה מזה - שיעקב חוזר לארץ מגורי אביו, ועשיו הולך לארץ שעיר. כלומר, האב האמיתי נשאר אצל יעקב אבינו. הפרדה זו היא הפרדה במדרגת האב. זהו הגילוי שמתגלה במדרגת יום הכיפורים.

מצד האם, יעקב ועשו נולדו תאומים, הם נולדו יחדיו, אך מצד האב, כל אחד נולד מטיפה אחרת. ונמצא, שמצד האם הם היו מחוברים, אך מצד האב הם נבדלים זה מזה. נבדלה תפיסתו של יעקב מתפיסתו של עשו במדרגת האב. תפיסתו של עשו היא בבחינת "ציד" מן הצד, "דרך עקלתון", שהיה עשיו צד את אביו באמרי פיו באופן של "דרך עקלתון". זה היה הקשר של עשו לאביו, קשר בדרך עקלתון, וזו הדרך הגלויה אצל רוב בני אדם. אך מכח יעקב אבינו, שהוא "אִישׁ תָּם" (בראשית כה כז), הקשר לאביו מגיע ממקום התמימות במעמקי הנפש. זהו עומק מדרגת ישראל, ישר-אל, "אֶמֶת לְיַעֲקֹב" (מיכה ז כ), עומק החיבור מהאורח מישר שמתגלה ב"יעקב אִישׁ תָּם", ה"ישר-אל" שבישראל.

עומק החיים - פניה לה' ממקום התמימות

פנייה זו לבורא עולם, זהו עומק החיים כולם, ועומק ימי התשובה בפרט, עשרת ימי תשובה, עד יום הכיפורים שנבדל יעקב מעשו. לזכות לפנות לבורא עולם מהמקום של הפשטות בנפש, זוהי שלמות הדבקות בבורא יתברך, שזוהי תכלית כל הבריאה כולה.

וזו היא ה'חתימה הטובה', שהאדם זוכה לדביקות בו